

ZICHT OP ZONIËN

Herfst / Winter 2016

ZONIËNWOUD

5 FOCUS
Spelen de reeën
verstoppertje in
het ZONIËNWOUD?

8 HET WOOD IN!
Boskampioenen

12 MIJN ZONIËN
Uitgestorven
gewaande nacht-
vlinders in het
ZONIËNWOUD

3 Zoniën in BEELD

4 Zoniën KORT

5 Focus

Spelen de reeën verstoppertje in het ZONIËNWOUd?

8 Het woud in! Boskampioenen

10 Van de hak op de tak

Rode weglak: dol op regen
Amethistzwam: mooi en essentieel
Grote zilverreiger leeft op

11 Zoniën in beweging

Plantentuin Jean Massart: paradijs voor insecten

12 Mijn Zoniën

Paul Nuyts zoekt uitgestorven gewaande
nachtvlinders in het ZONIËNWOUd

14 Sporen uit het verleden

De hippodroom van Groenendaal kan
weer een beetje schitteren

Community ZONIËNWOUd breidt steeds verder uit

In en rond het ZONIËNWOUd krioelt het meer dan ooit van de bedrijvigheid. Tal van initiatieven zien het levenslicht, en allemaal combineren ze natuurbeleving met sport, educatie of patrimonium.

Zo organiseert de botanische tuin Jean Massart in Oudergem educatieve wandelingen. De rondleidingen dompelen je helemaal onder in de wereld van de geneeskrachtige planten en zeldzame insecten (p. 11). Ook zijn er steeds meer projecten met cultureel erfgoed en respect voor de natuur als rode draad. In Groenendaal bijvoorbeeld, waar de Koninklijke Loge van de hippodroom opnieuw de deuren opent. Het prachtige gebouw waar Leopold II en Albert I hun favoriete renpaarden aanmoedigden, is omgevormd tot een eventlocatie in een oase van groen (p. 4).

Als beheerders verwelkomen we de initiatiefnemers van zulke projecten met open armen. Zij geven een geweldige dynamiek aan onze alsmear groeiende Zoniëncommunity. Overheden, verenigingen, vrijwilligers en ondernemers slaan de handen in elkaar om het ZONIËNWOUd een mooie toekomst te bieden.

En die toekomst willen we zo goed mogelijk verzekeren. Daarom doen we er alles aan om het ZONIËNWOUd te laten erkennen als werelderfgoed. In januari 2016 dienden we een goed gedocumenteerd dossier in bij UNESCO. Dat wist de Commissie voor het Werelderfgoed meteen te overtuigen. Want in september zakten UNESCO-inspecteurs naar het ZONIËNWOUd af om het typische beukenwoud te toetsen aan de erkenningsvoorwaarden. Dat bezoek kan nu al beschouwd worden als een bekroning op het vele werk dat de drie gewesten de afgelopen jaren hebben geleverd.

Of het ZONIËNWOUd de erkenning krijgt, horen we in het voorjaar van 2017. Duimen maar!

Patrick Huvenne, Gregory Reinbold en Damien Bauwens

Schiet jij ook soms beelden van het natuurschoon in het ZONIËNWOUd? Stuur je mooiste foto's in hoge resolutie (min. 300 dpi) naar info@zonienwoud.be.

De pakkendste beelden krijgen een plaatsje in *Zicht op Zoniën!*

Glanskop

De glanskop is een vogeltje uit de familie van de mezen. Hij lijkt heel erg op zijn neefje de matkop, met dat verschil dat hij op een heel andere manier zingt. De glanskop is te herkennen aan het scherpe *ies-toontje* vooraan in elke roep. Het wordt gevolgd door een afgekapt *èk: siestsjèk*. Goed luisteren dus, wil je hem herkennen! De glanskop bouwt zijn nest graag in boomholten, bij voorkeur in loofbossen zoals het ZONIËNWOUd. Je kan hem daar het hele jaar door spotten.

Spinnenseizoen

Wie herfst zegt, zegt spinnen. Amateurfotograaf Wouter Termote bracht dit spinnenweb prachtig in beeld. De bewoner is even niet thuis, maar de draden van zijn huisje schitteren mooi in de herfstzon. Spinnen zijn heel de herfst actief, tot het begint te vriezen.

Paddenstoelentijd

Ook paddenstoelen kan je tijdens herfstwandelingen her en der uit de grond zien schieten in het ZONIËNWOUd. Hobbyfotograaf Ken Clijmans wist deze exemplaren mooi vast te leggen. Zwammen maken graag gebruik van dood hout en afgevallen bladeren als voedingsbodem. Daarom is het belangrijk dat er voldoende dood hout in het woud blijft liggen en dat de bodem ongemoeid blijft. Sommige paddenstoelen zijn eetbaar, maar zeker niet alle soorten. Ook lijken bepaalde eetbare paddenstoelen heel erg op hun giftige broertjes. Bovendien is paddenstoelen plukken verboden in het ZONIËNWOUd: kijken mag, maar plukken niet!

Gracieuze vijverbewoners

In het ZONIËNWOUd vind je heel wat vijvers. Een van de gracieuze bewoners van die waterplassen is de zwaan.

Michele Martinon ving dit mooie exemplaar voor de lens. Zwanen blijven het hele jaar door in België. Hun nest bestaat uit gemiddeld zes eieren. De jongen hebben een grijze donsacht, die later pas wit wordt (denk aan het sprookje 'Het lelijke eendje'). Een paar uur na het uitkomen kunnen ze wel al lopen en zwemmen. Ze blijven enkele maanden bij hun ouders, maar na de winter komen ze onder moeders vleugels uit en is het tijd om een eigen territorium te zoeken.

Waals gewest zet in op duurzaam bosbeheer

Het nieuwe Waalse beheerplan voor het ZONIËNWOUDE trekt de kaart van een duurzaam en multifunctioneel beheer. Het heeft aandacht voor zeldzame diersoorten, maar evengoed voor wandel- en fietspaden.

De drie gewesten in ons land staan samen in voor de zorg voor het ZONIËNWOUDE. Hun globale aanpak is vastgelegd in de Structuurvisie voor het ZONIËNWOUDE. Daarop baseren de gewesten zich op nieuwe beheerplannen op te maken. Op 30 mei keurde Waals minister van Natuur René Collin het nieuwe Waalse beheerplan goed. Dat beschrijft de acties tot 2037 in het Waalse deel van het ZONIËNWOUDE, en die zijn niet min: het ecologische netwerk wordt hersteld, waardevolle diersoorten en habitats krijgen extra bescherming en het typische 'kathedraallandschap' gevormd door hoge beuken wordt op goed gekozen plekken behouden. Bovendien krijgt het woud er 22 hectare bosreservaten bij, waar de natuur haar gang mag gaan en er geen bosbouw plaatsvindt.

Het nieuwe beheerplan maakt ook werk van de afspraken tussen de drie gewesten over paden en bosmeubilair. Zo worden de interregionale wandel-, fiets- en ruiterspaden wettelijk verankerd en komen er gemeenschappelijke info-borden en hetzelfde bosmeubilair in heel het woud.

Voor het Vlaamse deel van het bos werd in 2013 een beheerplan opgesteld. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest schrijft nog volop aan zijn plan. Het zal in de loop van 2018 goedgekeurd worden.

Meer weten? Bekijk het beheerplan op www.zonienwoud.be/bibliotheek/beheerplannen. Ook over de Structuurvisie vind je meer info op de website.

Koninklijke Loge heropent als unieke eventlocatie in het groen!

© Sophie Vercammen

Een receptie? Vergadering? Walking dinner? Sinds begin september kun je daarvoor terecht in de Koninklijke Loge op de voormalige hippodroom van Groenendaal, een unieke locatie pal in het ZONIËNWOUDE.

De renbaan van Groenendaal was decennialang de trots van de Belgische paardensport, met de Koninklijke Loge als majestueus embleem. Vanuit dat gebouw uit 1924 hadden koning Leopold II en Albert I en hun gevolg een uitstekend zicht op de paardenrennen.

Op 16 juni 2001 werd de laatste paardenkoers gehouden op de hippodroom van Groenendaal. Sindsdien was het gebouw onderhevig aan verval. Vorige zomer gingen NatuurInvest en het Agentschap voor Natuur en Bos van start met de renovatie om er een koninklijk juweeltje van te maken. Vandaag is het monument een unieke locatie voor vergaderingen, recepties, teambuildings, familiefeesten en seminars. Op de eerste verdieping komt bovendien een originele overnachtingsplek te midden van de natuur. Sophie Vercammen en Davy Verbeke, de twee concessiehouders van B&B Hippo-Droom in Groenendaal, baten ook de Koninklijke Loge uit.

Bezoekers kunnen het gebouw enkel op afspraak bezoeken met Davy of Sophie. Vanaf de parking van B&B Hippo-Droom is het een mooie wandeling van tien minuten door het ZONIËNWOUDE.

Op 11 september 2016 opent de Koninklijke Loge Groenendaal uitzonderlijk haar deuren voor Open Monumentendag en kun je het gerenoveerde pand met eigen ogen bewonderen.

Meer info op www.koninklijkeloge.be, davy@koninklijkeloge.be of +32 477 52 46 58.

Blijf op de hoogte via e-Zoniën en zonienwoud.be

Wil je als eerste op de hoogte zijn van alles wat er in het ZONIËNWOUDE staat te gebeuren? Abonneer je dan op e-Zoniën, onze tweemaandelijks elektronische nieuwsbrief. Je vindt er ook heel wat tips om eropuit te trekken en om het woud te beschermen.

Schrijf je in via www.zonienwoud.be.

Spelen de reeën verstopper in het ZONIËNWOUd?

De laatste drie jaar worden er minder reeën gespot in het ZONIËNWOUd. Maar vertoeven er ook echt minder van deze ranke bosbewoners in het woud? Of zijn ze gewoon minder zichtbaar door de toegenomen begroeiing? Onderzoekers en bosbeheerders proberen de oorzaken te achterhalen.

Elk jaar in maart trekken zo'n 25 tellers er één keer per week bij het ochtendgloren opuit om reeën te tellen. Die reeëntellers zijn boswachters, bosarbeiders en vrijwilligers. Elke teller wandelt per teldag een traject van 5 kilometer af. Samen kammen deze reeënliefhebbers op de vier teldagen zowat 470 kilometer bospad uit, op zoek naar de schuwe dieren. Uit het resultaat van de telling wordt de 'kilometerindex' berekend: het gemiddelde aantal waargenomen reeën per kilometer bospad. Door die index van jaar tot jaar te vergelijken, krijg je een goed beeld van de evolutie van de reeënpopulatie.

Jonge beuken belemmeren zicht

De reeëntelling in het ZONIËNWOUDE gebeurt systematisch sinds 2008. Onderzoekers van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en het Département de l'Etude du Milieu Naturel et Agricole (DEMNA) begeleiden de tellingen en onderzoeken de resultaten. Een jaarlijks rapport

bundelt hun bevindingen en vergelijkt de actuele toestand met die van de voorgaande jaren.

Na 2008 bleef de reeënpopulatie min of meer stabiel, tot in 2014. "Vanaf 2014 en ook dit jaar werden er minder reeën gespot dan de voorgaande jaren", vertelt Jim Casaer van het INBO. "Een van de vragen die we ons nu stellen is: is het aantal reeën afge-

nomen? Of zien we ze minder gemakkelijk door de sterkere plantengroei? Uit een kleine steekproef bij de tellers in 2015 bleek dat de meesten de indruk hadden dat de vegetatie de laatste jaren is toegenomen. Dat maakt het moeilijker om reeën te spotten. Daarom hebben we tijdens de telling van 2016 meer rekening gehouden met die zichtbaarheid."

Verstopperkje

"Om na te gaan of de zichtbaarheid van de reeën een effect heeft op de telling, voerden wetenschappers in 2016 zichtbaarheidsmetingen uit langs het parcours", legt Jim Casaer uit. "Door die metingen jaar na jaar te herhalen, kunnen we hopelijk achterhalen of de vermindering van het aantal gespotte reeën daadwerkelijk gelinkt kan worden aan de toegenomen begroeiing." Alain Licoppe van DEMNA: "Vooral de beuk, waarvoor het ZONIËNWOUDE bekend staat, vormt een belangrijk obstakel om reeën te observeren. Kleine beukenplantjes worden groter en behouden

Resultaten

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hoogst aantal waargenomen reeën	154 08/04 avond	174 18/03 ochtend	137 03/03 ochtend	138 23/03 ochtend	135 14/03 ochtend	153 13/03 ochtend	108 19/03 ochtend	83 04/03 ochtend	93 09/03 ochtend
Laagst aantal waargenomen reeën	69 06/05 avond	89 25/03 ochtend	103 31/03 ochtend	107 30/03 ochtend	112 17/03 ochtend	85 20/03 ochtend	69 12/03 ochtend	74 18/03 ochtend	30 02/03 ochtend

Zeer mistig
Zware buien

Wat als er echt minder reeën zijn?

Naast de toegenomen begroeiing moeten de beheerders en boswachters van de drie regio's van het ZONIËNWOUDE nog meer mogelijke oorzaken in rekening nemen voor het lagere aantal getelde reeën. Het gaat dan jammer genoeg niet om dieren die verstopperkje spelen, maar om een echte afname van de populatie.

- **Ziektes:** het zou kunnen dat er onder de reeënpopulatie in het ZONIËNWOUDE een ziekte woekert. Gregory Reinbold, beheerder van het ZONIËNWOUDE voor het Brusselse Gewest: "We hebben de afgelopen jaren autopties uitgevoerd op enkele dode reeën om ziektes op te sporen, maar konden geen bijzondere gezondheidsproblemen vaststellen. We blijven op onze hoede

en sturen alle dode reeën naar de Universiteit van Luik voor een autopsie."

- **Stroperij:** de reeën zijn mogelijk het slachtoffer van stroperen, maar het is erg moeilijk om harde bewijzen te vinden. De boswachters blijven waakzaam.
- **Honden:** loslopende honden of baasjes die hun honden niet in bedwang kunnen houden, vormen een steeds weerkerend probleem. Gregory Reinbold: "Ze storen de wandelaars en ook dieren lijden eronder. Honden kunnen de reeën vangen of verjagen naar plaatsen dicht bij autosnelwegen. Elk jaar vinden we in het woud ook reeën terug die door honden zijn verwond of gedood. Regelmatig zien we karkassen liggen langs de bospaden. We zien het probleem meer en meer opduiken en we pleiten dan ook voor een oplossing."

– in tegenstelling tot andere jonge bomen – hun bladeren, zelfs tijdens de winter. Dode bladeren blijven gewoon aan het boompje hangen; ideaal voor reeën om zich achter te verschuilen.”

Reeën tellen is geen makkie

Het is nu wachten op de resultaten van de zichtbaarheidsmetingen van de komende jaren voor de onderzoekers kunnen zeggen of er echt minder reeën in het ZONIËNWOUd zijn. Vast staat wel dat reeën spotten geen makkie is. Deze bosbewoners kunnen zich in het groen verschuilen, maar ook mist of andere weersomstandigheden op de dag van de telling zorgen ervoor dat reeën minder zichtbaar zijn. Zo was er dit jaar een heel slechte teldag, toen stortregen het reeën spotten haast onmogelijk maakte. Bovendien zijn reeën schichtige dieren. Alain Licoppe: “Zijn er te veel bezoekers op pad in het ZONIËNWOUd, dan zullen de reeën zich minder vertonen. Daarom is het belangrijk dat de reeëntellers voor dag en dauw op pad gaan. De ideale duur van zo'n tochtje is tussen een uur en half en een uur en drie kwartier. Reeën zijn immers nooit lang aan een stuk actief. Bovendien moeten de tellers heel wat geduld hebben. Ze moeten langzaam en rustig wandelen, zonder al te veel lawaai te maken. Dat is de enige manier om de ree te kunnen zien voor die zelf de teller spot.”

Hou je van de natuur, ben je geduldig en nauwkeurig en zou je graag helpen met reeën tellen? Geef dan een seintje via info@zonienwoud.be.

Hoezo, de regels van het ZONIËNWOUd?

In het ZONIËNWOUd gelden bepaalde regels. Wie zich eraan houdt, helpt mee om het kwetsbare woud te beschermen. Hieronder vind je er enkele:

- Hou je hond aan de leiband. Niet alleen de reeën en andere woudbewoners zullen er blij om zijn, maar ook recreanten. Denk eraan dat je hond kleine kinderen, oudere mensen, ruiters en fietsers kan opschrikken. Respect voor elkaar is cruciaal.
- Kies het juiste pad. In het ZONIËNWOUd zijn voor elke gebruiker geschikte paden aangelegd. Voor de veiligheid van andere bezoekers is het belangrijk dat ruiters, fietsers en wandelaars op het pad blijven dat voor hen bestemd is. Zo hoort een blaffende hond niet op een ruiterspad. Wie de paden verlaat, brengt bovendien schade toe aan de bodem en kwetsbare plantensoorten en verstoort de bosbewoners.
- Respecteer de rust. Je bent niet de enige die geniet van de stilte in het woud. Voor veel dieren is genoeg rust zelfs noodzakelijk om te overleven. Ze hebben hun energie bijvoorbeeld nodig om jongen groot te brengen.

Het volledige overzicht van de regels vind je op www.zonienwoud.be, onder 'Praktisch'.

Weetje: het bospersoneel waakt over de natuur en de vele gebruikers van het bos. Het kan dan ook een proces-verbaal opmaken voor overtreders.

Het woud in!

Boskampioenen

VAN ONDEREN!

Zin in een krachtmeting? Test met dit spelletje wie er het sterkst is: jij, de houthakker of de boom.

Wat heb je nodig?

Enkel je armspieren. En een sterke boom!

Hoe speel je het?

De spelers kiezen eerst een houthakker uit. Die krijgt een kleine voorsprong en rent naar een willekeurige boom. Hij pakt de boom met handen en voeten zo stevig mogelijk beet.

Alle andere kinderen rennen achter de houthakker aan. De eerste die de houthakker te pakken heeft, slaat zijn armen om het middel van de houthakker. De tweede speler slaat zijn armen om de eerste speler enzovoort, tot je een rijtje hebt van alle spelers. Vanaf dan begint iedereen uit alle macht 'de boom om te trekken'. De speler die het eerst loslaat, is verloren. De anderen gaan opnieuw in de rij staan en beginnen weer met trekken. Telkens als er iemand loslaat, moet hij uit de rij. Het spel is afgelopen als de houthakker van de boom is getrokken óf de laatst overgebleven spelers niet meer van elkaar kunnen winnen.

OPGELET!

Het is de bedoeling dat de gekozen boom zo stevig is dat hij NIET omgaat. En je trekt uiteraard niet aan elkaars kleren.

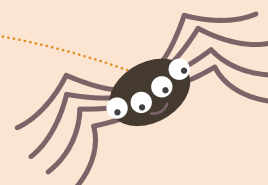

PRIJSBEESTEN

De natuur wemelt van de kampioenen. Ook in het ZONIËNWOUd leven dieren met opmerkelijke trekjes. Wist jij bijvoorbeeld dat het kleinste zoogdier van ons land in een luciferdoosje past?

- **De dwergvleermuis** breekt alle records. Met haar 4 centimeter is ze het kleinste zoogdier van ons land en een van de kleinste ter wereld. Ze weegt 3,5 tot 8 gram: dat zijn één tot twee suikerklontjes! Ook al is ze klein, deze vleermuis is een flinke eter. Elke nacht smikkelt ze maar liefst drie vierde van haar eigen lichaamsgewicht op aan insecten. Bovendien kan de dwergvleermuis best oud worden, tot 17 jaar. Niet mis voor zo'n klein diertje.
- Ook **de springspin** verdient een medaille: dit beestje kan dertig tot honderd keer zijn eigen lichaamslengte ver springen. Da's even ver als wanneer jij in één keer van het ene doel op een voetbalveld naar het andere zou springen! Sommige van deze olympische verspringers raken meer dan 30 centimeter ver. Dat lijkt niet veel, maar dat is het wel voor een beestje van 2 tot 16 millimeter groot. En da's niet het enige waarin de springspin uitblinkt. Van alle spinnen kan hij ook nog eens het beste zien. Daar hebben die vier glinsterende oogjes op zijn kop vast iets mee te maken.

Tijdens de Week van het Bos, van 9 tot 16 oktober, staat alles in het teken van sport. Kom je uitleven in de grootste sportclub van Vlaanderen! Check weekvanhetbos.be voor alle activiteiten.

Zit jij in het vijfde of zesde leerjaar en volg je les in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest? Dan leer je vast en zeker nog meer bijzondere beestjes kennen tijdens de Veertiendaagse van het ZONIËNWOUd.

Van de hak op de tak

Wat bloeit en groeit er in het ZONIËNWOUd? Duik mee in de wereld van de dieren en planten die zich dit seizoen laten opmerken in het woud!

Rode wegslak: dol op regen

De rode wegslak wordt ook wel grote wegslak genoemd. Zijn grootste vijand is de zon. Als je kijkt naar het spoor dat hij achterlaat, snap je waarom: het slijmerige beestje verliest veel vocht bij het kruipen en droogt dus makkelijk uit. Het leeft dan ook vooral 's nachts. Enkel na de dauw of als het net geregend heeft verlaat de slak zijn schuilplaats. In het ZONIËNWOUd zijn er gelukkig meer dan genoeg plekjes waar hij beschutting kan vinden. Kom je een naaktslak tegen na een fikse regenbui en wil je weten of het een wegslak is? Raak hem even aan; een wegslak rolt zich dan helemaal op.

Ook in tuinen kruipt de rode wegslak graag rond. En daar deden de mensen vroeger hun voordeel mee. Net als huisjesslakken zijn naaktslakken namelijk perfect eetbaar. Van de grote wegslak werd zelfs slakkenli-keur gemaakt!

© Frédéric Demeuse

© Vilda - Rollin Verlinde

Amethystzwan: mooi en essentieel voor beuken

In het najaar kun je in het ZONIËNWOUd amethystzwammen bewonderen. Meestal staat deze lila zwam onder een beuk of eik. Beide organismen hebben immers een bijzondere relatie met elkaar: de zwam voorziet de boom van verschillende voedingsstoffen, zoals mineralen, en krijgt daarvoor suikers in de plaats. Zonder elkaar zouden ze niet overleven.

De amethystzwam is in principe eetbaar, maar voor de smaak moet je het niet doen. De bijnaam 'rode koolzwam' dankt hij enkel aan zijn mooie kleur.

Grote zilverreiger leeft op

Wil je graag een grote zilverreiger spotten? Dan moet je deze winter postvatten aan de Ganzepootvijver. Doorgaans trekt deze sierlijke vogel naar het Middellandse Zeegebied of Afrika om de winter comfortabel door te komen, maar steeds vaker overwintert hij in onze streken. Sinds de parking aan de Ganzepootvijver twee jaar geleden opnieuw plaatsmaakte voor de natuur, komt de grote zilverreiger er profiteren van de rust om vissen en kikkers te vangen.

De grote zilverreiger staat op de lijst van bedreigde diersoorten, maar de laatste jaren neemt zijn aantal weer toe. Ook zijn broertje, de kleine zilverreiger, staat op de rode lijst. Je herkent hem aan zijn witte verenkleed en zwarte snavel.

© Dirk Raes

Zoniën in beweging

Plantentuin Jean Massart: paradijs voor insecten

De botanische tuin Jean Massart in Oudergem kan niet enkel uitpakken met een grote variëteit aan bomen en planten. De tuin herbergt ook een ongelooflijke rijkdom aan insecten. “Plantentuin Jean Massart is een hotspot van diversiteit.”

Vlak bij het ZONIËNWOUDE ligt een lapje grond van 5 hectare waar bijna tweeduizend planten van over heel de wereld verzameld zijn. De botanische tuin Jean Massart, die beheerd wordt door Leefmilieu Brussel (BIM) en de Universit  libre de Bruxelles (ULB), is een geschenk voor de wetenschap. Zowel de studenten botanica als wetenschappers doen hun voordeel met de collectie. Maar iedereen is er welkom om bij te leren over de natuur of simpelweg te genieten van alle geuren en kleuren die de tuin uitwasemt.

Boktorren en sluitkevers

Biologen van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN) ontdekten onlangs dat deze plantenpracht vele unieke bewoners herbergt. In het kader van het Objectief 1000-project van het BIM vonden ze er maar liefst 1500 soorten insecten en spinnen. “Als je die cijfers vergelijkt met andere inventarisaties in België, blijkt de diversiteit hier opvallend groot”, zegt Alain Drumont van het KBIN.

Zo telden de biologen een vijfde van alle soorten boktorren en snuitkevers die ooit in België geïntroduceerd zijn en een derde van de Belgische soorten lieveheersbeestjes. Ze spotten ook heel zeldzame soorten. Binnen de familie van de paddenstoelmuggen, waarvan de larven in paddenstoelen leven, werden zelfs 25 soorten gevonden die nooit eerder in België waren aangetroffen.

Aromatische planten

Waarom al die beestjes het hier zo naar hun zin hebben? Daar zit de rijkdom aan planten natuurlijk voor iets tussen. Alain Drumont: “Een groot aantal plantetende insecten is bijzonder goed

vertegenwoordigd in de botanische tuin. Logisch, je vindt hier een veel grotere diversiteit aan planten dan in een doorsnee tuin.”

Al die planten zijn verdeeld over verschillende gebieden, biotopen bijna. Daar weet Laurence Belalia van de ULB, plantenkenner en gids in de botanische tuin, alles over: “Zo hebben we een van de rijkste verzamelingen aan geneeskrachtige en aromatische planten, die heel wat insecten aantrekken. In het arboretum vind je bomen met klinkende namen als Mantsjoerijse kurkboom en Kaukasische vleugelnoot. En grenzend aan de vijvers van het Rood Klooster ligt een vochtig gebied met witte lelies, gele lis ...”

Themawandelingen

Een tuin als die van Jean Massart gonst van het leven en verandert elk seizoen. Daarom biedt de ULB elke maand een boeiende themawandeling aan. Laurence Belalia: “De ene keer leer je welk nut planten hebben in ons dagelijkse leven, de andere keer dompelt de gids je onder in de wonderlijke wereld van de bloemen.” Wie de tuin liever op zijn eentje verkent, kan ter plaatse de brochure *Arbres et arbustes du Jardin Massart* aanschaffen.

Je kunt de plantentuin gratis bezoeken. Op www.ulb.be/jardinmassart vind je meer info over de tuin en alle activiteiten.

De tuin ligt aan de Waversesteenweg 1850, 1160 Oudergem.

Paul Nuyts zoekt uitgestorven gewaande nachtvlinders in het ZONIËNWOUd

“Een tijdrovende hobby”

Al bijna tien jaar is Paul Nuyts gebeten door nachtvlinders. Zijn hobby slorpte al meerdere vroege uurtjes op. Sinds vorige zomer brengt hij de nachtvlinders in het Zoniënwoud in kaart. “Ik hoop uitgestorven gewaande soorten opnieuw op het spoor te komen.”

Het is 7 uur op een zomerse maandagochtend. De kruinen van het ZONIËNWOUd zijn gehuld in een dicht wolkendek. Een miezerige motregen valt op de lichtval waarnaar Paul Nuyts, inventarisator van nachtvlinders, ingespannen staat te turen. “Een populierenpijlstaart, een vuursteenvlinder, een schildstipspanner, een peper-en-zoutvlinder ...”, prevelt hij terwijl hij in zijn notitieboekje krabbelt.

Elke week komt Paul Nuyts de vangst opnemen in Groenendaal: welke nachtvlinders zijn de voorbije nacht afgekomen op het helle schijnsel van zijn lamp? Geroutineerd maar omzichtig bekijkt hij elk exemplaar. “2016 is geen goed nachtvlinderjaar”, zegt hij gelaten. “Er zijn beduidend minder exemplaren. De combinatie van overvloedige regen en een koud voorjaar geven veel rupsen de genadeslag: nog voor ze zich als vlinder kunnen ontpoppen, beginnen ze al te beschimmelen.”

Ochtendmens

Paul Nuyts' fascinatie voor nachtvlinders begon bijna tien jaar geleden. "Ik kreeg de microbe te pakken van Bernard Misonne uit Tervuren, net als ik een nachtvlinderdept. Op een mooie dag nam hij me voor dag en dauw mee om de vangst in zijn lichtval te gaan monstereken. Een wonderlijke wereld ging voor mij open. Die ervaring én de publicatie van een baanbrekend boek over nachtvlinders deden definitief de vlam in de pan slaan. De veldgids *Nachtvlinders* toonde vlinders voor het eerst in hun natuurlijke rustpositie, wat de determinatie gevoelig vereenvoedigde. Ook kregen alle macronachtvlinders Nederlandse namen. Ik heb toen een lichtbak in elkaar geknutseld en die bij mij thuis, in Jezus-Eik, opgesteld. Al doende heb ik me alle kennis over die prachtige insecten eigen gemaakt."

Paul Nuyts doet de nachtvlinderinventarisatie als hobby. Een tijdroevende hobby, dat wel. "Tenminste, dat vindt mijn vrouw", lacht hij. "Ik schat dat ik er elke week meerdere uren mee zoet ben: de lichtvallen leegmaken – die in het ZONIËNWOUd maar ook die bij mij thuis –, de soorten een voor een identificeren en ze ingeven op de databank van waarnemingen.be. Gelukkig ben ik een ochtendmens; ik win een aantal uren ten opzichte van mijn slapende medemens."

Uitgestorven soorten op het spoor

Geregeld trekt Paul Nuyts samen met medenachtvlinderaars Ralph Van Diest en Wouter Mertens 's nachts het Zoniënwoud in om met lichtvallen nachtvlinders te spotten. "Wel oppassen, je hebt een vergunning van het Agentschap voor Natuur en Bos nodig om vlin-

ders te vangen en na het vallen van de avond het woud in te mogen", weet Nuyts.

"Het ZONIËNWOUd is een hotspot voor nachtvlinders. Het is een van de weinige gebieden in ons land waar de biotoop sinds 1800 quasi ongewijzigd is gebleven. Bovendien gaat het om een (naar Belgische normen) bijzonder uitgestrekt gebied. Liefhebbers van nachtvlinders komen speciaal hierheen om bijvoorbeeld de bonte beer, een dagactieve nachtvlinder, te spotten."

Vorige zomer startte Paul Nuyts een onderzoek van drie jaar naar nachtvlinders in Groenendaal. Op een afgeschermd plaats in het ZONIËNWOUd stelde hij zijn lichtval op. "Die zet ik één keer per week aan. De ochtend nadien maak ik hem leeg. Ik wil de huidige populatie vergelijken met de historische waarnemingen. Ik baseer me op oude vlindercollecties, zoals vlinderkabinetten met opgespelde exemplaren en de Catalogue van Hackray, een inventaris van macronachtvlinders van 1940 tot ongeveer 1980. Een voorbeeld is de collectie van professor Soenens uit de periode 1930-1949. Leven al die soorten vandaag nog in het ZONIËNWOUd? Dat probeer ik met mijn inventarisatie te weten te komen. Ik hoop uitgestorven gewaande soorten en zeldzame exemplaren op het spoor te komen. Zo kon de aanwezigheid van

de zwarte-l-vlinder en de satijnen spikkelspanner in het woud al opnieuw bevestigd worden."

Hapje voor vleermuizen

"Kijk, een peper-en-zoutvlinder." Paul Nuyts wijst naar een prachtig vlindertje met een kunstige zwart-wittekening op zijn vleugels. "Dat vind ik persoonlijk een hele mooie", zegt hij terwijl hij de eierdoos waar het diertje op zit uit de lichtbak haalt. "Wat me zo aantrekt tot nachtvlinders? Het verborgene: je krijgt ze enkel 's nachts te zien en dan nog moeten de omstandigheden meezitten. Maar ook de enorme diversiteit: er zijn in totaal 2500 vlindersoorten, waaronder liefst 2400 nachtvlinders. En daar zie ik slechts een fractie van: jaarlijks tel ik 500 tot 600 soorten."

Nachtvlinders zijn onmisbaar voor de bestuiving van heel wat planten. "Bijvoorbeeld de witte bloemen van de kamperfoelie", vertelt Paul Nuyts. "Die zijn in de avondschemering goed te zien en pas tegen de avond laat de bloem zijn lekkere geur los. Daarmee trekt hij nachtvlinders uit de wijde omgeving aan en zo verzekert hij zich van bestuiving. Daar kunnen insecten die overdag vliegen hem immers niet bij helpen." Nachtvlinders zijn ook een belangrijke voedingsbron voor vleermuizen en vogels, die zowel de rupsen als de vlinders lusten.

Nachtvlinderwaarnemingen zijn steeds welkom op paul.nuyts1@telenet.be.

De hippodroom van Groenendaal kan weer een beetje schitteren

72 hectare ZONIËNWOUd liet koning Leopold II in de jaren 1880 kappen om ruimte te maken voor een hippodroom in Groenendaal. De 'mooiste renbaan van Europa' beleefde een glorieuze tijd, maar toen de huurder in 1992 failliet ging, werd de site aan haar lot overgelaten. Nu wordt de hippodroom teruggegeven aan de natuur.

De eerste paardenkoersen in Groenendaal werden gereden op 22 juli 1889 en trokken meteen duizenden toeschouwers. Koning Leopold II kon tevreden zijn: de hippodroom straalde dezelfde grandeur uit als de renbanen in Frankrijk en vanuit zijn Koninklijke Loge had hij een prachtig zicht op de eindmeet. "Toch is Leopold maar een keer of twee naar een race komen kijken", weet paardensportexpert Jaak Pijpen. "In de namiddag stond de zon in zijn ogen en kon hij de koers dus niet goed volgen."

Primeur

De hippodroom werd al snel wereldberoemd. Het was dan ook de enige met drie afzonderlijke pistes voor drie verschillende disciplines: de baan van 3600 meter werd na drie jaar uitgebreid met een rechte baan van 1600 meter lang – een primeur in Europa. En in 1910 kwam er nog een achtvormige hindernisbaan bij.

Rond de banen werden verschillende gebouwen opgetrokken: een infirmerie (voor jockeys én paarden), een bookmakerspaviljoen, de 'waag' of 'pesage', waar de jockeys zich moesten laten wegen ... Wel zeshonderd renpaarden verbleven in de stallen die in de buurt werden neergepoot en er kwamen woningen bij voor alle trainers, jockeys, zadelmakers, hoefsmeden, noem maar op. Zo'n 250 gezinnen leefden van de paardensport, waaronder veel Britten. Verschillende jockeys en trainers kwamen uit Engeland om in Groenendaal carrière te maken.

Gokje wagen in het bos

Een koersdag in Groenendaal was het perfecte dagje uit. "Heel Hoeilaart liep leeg als er een koers gereden werd", zegt Jaak Pijpen. Ook het chique volk uit Brussel zakte af naar de hippodroom – daarvoor bouwde de administratie van de spoorwegen in 1892 zelfs speciaal het station Groenendaal-Renbaan. En ze kregen daarvoor hun geld. "Groenendaal was de absolute wereldtop, zowel qua jockeys als qua paarden. Je ging in feite kijken naar de wereldkampioenschappen paardenrennen. Er vielen dan ook zeer grote geldprijzen te winnen."

Op de renbaan stonden handlangers die in gebarentaal de quoterings van de officiële bookmakers doorseinden en na de races ook de uitslag. Ook stonden er verklikkers, die de 'zwarte' bookmakers waarschuwden als ze de 'gendarmes' zagen aankomen. Samen met de illegale gokkers maakten die zich dan uit de voeten, het dichte woud in.

Woelige tijden

De glorieus tijd van de hippodroom kwam abrupt tot een einde toen de Duitse troepen België binnenvielen in 1914. En ook na de oorlog had de renbaan met tegenslagen te kampen. Zo bleef er na een ontploffing in 1919 niets meer over van de tribunes en Koninklijke Loge. Door een stommitieit was munitie die op de renbaan opgeslagen lag de lucht in gevlogen. Er vielen tientallen slachtoffers en de schade was zichtbaar tot in het centrum van Hoeilaart. De weggevaagde loge werd in de jaren twintig vervangen door een prachtig belle-époquegebouw dat je nog altijd kunt gaan bewonderen. In 1921 werden de races hervat. Daarna zorgde de Tweede Wereldoorlog opnieuw voor een periode zonder paardenkoersen.

Wanbeleid

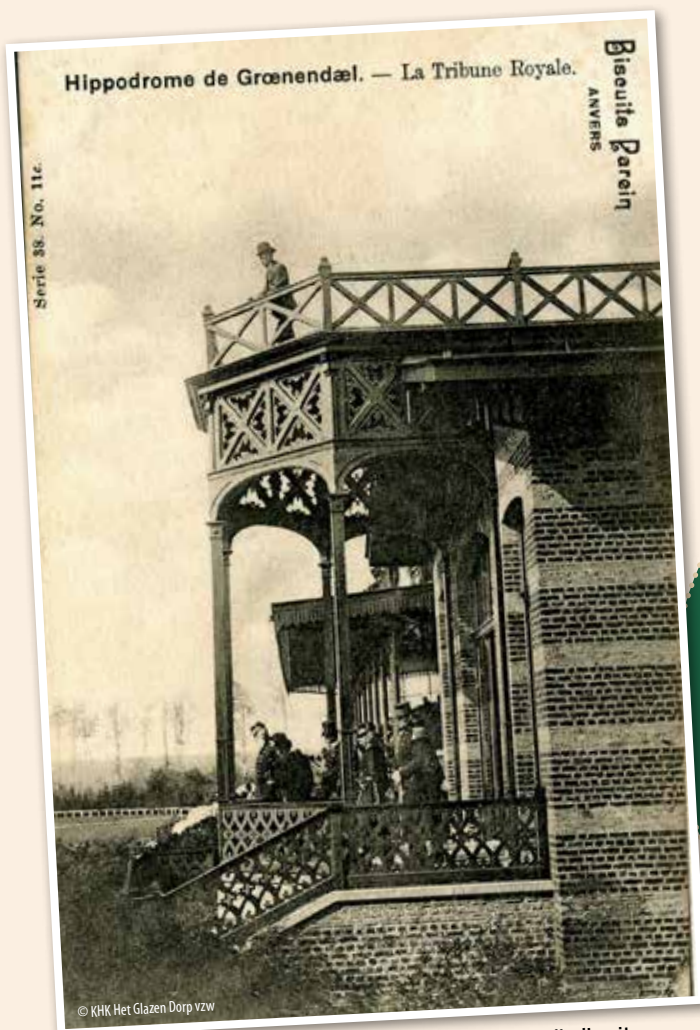
De renbaan ging weer open in 1947, maar pas in de jaren zestig braken er opnieuw gouden tijden aan. Dat prille geluk werd verstoord door de komst van nieuwe gokspelen. Jaak Pijpen: “Die spelletjes hielden mensen voor dat ze immense bedragen konden verdienen. Dat sprak meer aan dan wedden op de paardenraces.” Ook in landen als Frankrijk en Engeland vormden nieuwe kansspelen een bedreiging voor de paardensport. “Maar daar wist men een crisis te vermijden door capabele managers aan het hoofd van de renmaatschappijen te zetten. Vooral dat was de genadeslag voor de paardensport in België: gebrek aan management.”

© KHK Het Glazen Dorp vzw

In de jaren tachtig ondernam de huurder van het terrein, Société Royale d'Encouragement pour l'amélioration des races de chevaux en Belgique, een laatste poging om de renbaan nieuw leven in te blazen. Met haar laatste centen liet de vzw een prestigieuze accordeontribune optrekken en de pistes vernieuwen. Maar dat bleek weggegooid geld. De laatste race vond plaats op 16 juni 2001. Het prijzengeld bedroeg nog amper 30.000 frank (750 euro). Niet veel soeps in vergelijking met de 300 miljoen die in de glorie dagen werd ingezet op één koers.

Na het faillissement van de huurder nam het Vlaamse Gewest opnieuw het dagelijkse beheer in handen. De hippodroom werd teruggegeven aan de natuur. De waardevolle gebouwen op de site, al een hele tijd onderhevig aan verval, worden waar mogelijk in hun vroegere glorie hersteld. Zo ging de renovatie van de Koninklijke Loge vorige zomer van start. Die is nu afgerond (zie p. 4).

© KHK Het Glazen Dorp vzw

De oorspronkelijke Koninklijke Loge brandde in 1919 volledig uit.

Terug in de tijd op Open Monumentendag

Stip zondag 11 september alvast aan in je agenda. Dan kan je in Groenendaal verschillende historische gebouwen bezoeken, zoals de Koninklijke Loge van de hippodroom. Spring ook even binnen bij B&B Hippo-Droom, waar je een kijkje kan nemen in een belle-époquevilla met manege. Een wandeling langs de voormalige hippodroom en de restanten eromheen doet je tot slot de gouden jaren van de paardensport herbeleven. Het volledige programma voor Open Monumentendag vind je op

www.zonienwoud.be

Activiteitenkalender

Datum en uur	Activiteit	Plaats van afspraak	Organisator	Taal
SEPTEMBER				
11/09	Open Monumentendag Groenendaal	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, 1560 Hoeilaart	Agentschap voor Natuur en Bos	NL
11/09 14u	Wandeling: Spinnen in het bos	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, 1560 Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
18/09 9u30	Wandeling: Rood Klooster: geschiedenis, landschappen, ethologie	Rood Klooster, Rood-Kloosterstraat 4, 1160 Oudergem	Cercle des Guides-Nature du Brabant https://guidenaturebrabant.wordpress.com/	FR
24/09 9u30	Wandeling: Observere, luister en hoor het Zoniënwood	Aan de kruising van de Tumulidreef en Graafdreef	Cercle des Guides-Nature du Brabant https://guidenaturebrabant.wordpress.com/	FR
24/09 10u	Wandeling: Het leven in het water en op het land in het Park van Tervuren	Park van Tervuren	Cercle des Guides-Nature du Brabant https://guidenaturebrabant.wordpress.com/	FR
25/09	Ontdekking van enkele ecosystemen	Rood Klooster, Rood-Kloosterstraat 4, 1160 Oudergem	Leefmilieu Brussel www.leefmilieubrusseel.be	FR / NL
25/09 9u30	Initiatie in de Mycologie	Aan het eind van de Schallerlaan	Cercle des Guides-Nature du Brabant https://guidenaturebrabant.wordpress.com/	FR
OKTOBER				
9/10	Wandeling: Natuur en Sport	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
9/10 13u45	Gegidste wandeling door het aboretum	GC De Bosuil, Witherendreef 1, 3090 Overijse	GC De Bosuil www.debosuil.be	NL
9/10	Actiedag tegen invasieve soorten	Te bepalen	De vrienden van het Zoniënwood www.amisdesoignes-zonienwoodvrienden.be	FR
13/10	Lezing: De geschiedenis van het Zoniënwood	GC De Bosuil, Witherendreef 1, 3090 Overijse	GC De Bosuil www.debosuil.be	NL
16/10	Dans met de bomen	Rood Klooster, Rood-Kloosterstraat 4, Oudergem	Chantal Salomoni samen met enkele natuurliefhebbers	FR
23/10	Wandeling: De hachelijke reis van trekvogels in het Rood Klooster	Rood Klooster, Rood-Kloosterstraat 4, Oudergem	Leefmilieu Brussel www.leefmilieubrusseel.be	NL / FR
11-25/10	Tentoonstelling: De helden van het bos	GC De Bosuil, Witherendreef 1, 3090 Overijse	GC De Bosuil www.debosuil.be	NL
NOVEMBER				
5/11	Excursie: het beheer van het Zoniënwood	Pachthof Stroykens - GC Tervuren, Merenstraat 19, 3080 Duisburg	Inverde www.inverde.be	NL
10/11 14u	Schone Eikwandeling	Bosmuseum, 2 Duboislaan, 1560 Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
13/11	Natuurwandeling: Beheer van het Zoniënwood, vroeger en nu	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, 1560 Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
20/11	Wandeling: Kent u de bomen aan de rand van het Zoniënwood?	Rood Klooster, Rood-Kloosterstraat 4, Oudergem	Leefmilieu Brussel www.leefmilieubrusseel.be	NL / FR
24/11 14u	Op weg naar het Zoniënwood vanuit Eizer	Sint-Maria-Magdalenakerk, Duisburgsesteenweg 165, 3090 Overijse (Eizer)	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
DECEMBER				
01/12 14u	Kerstbomen & andere tradities	Parking: Arboretum van Tervuren, Vlaktedreef (verlengde Jezus Eiklaan) in Tervuren	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
11/12	Lezing: De wandtapijten van Maximiliaan en het vroegere wildbeheer in het Zoniënwood	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, 1560 Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
11/12	Natuurwandeling: Het vroegere wild- en veebeheer in het Zoniënwood, met een moderne uitloper	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, 1560 Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL

Op www.zonienwood.be vind je nog veel meer activiteiten.

Organiseert jouw vereniging activiteiten in het Zoniënwood, en zou je graag zelf activiteiten kunnen toevoegen in onze digitale agenda?

Dat kan! Vraag meer info via info@zonienwood.be.

Zicht op Zoniën wordt gerealiseerd door het Agentschap voor Natuur en Bos, Leefmilieu Brussel en Département de la Nature et des Forêts, D'GARNE-SPW.

Verantwoordelijke uitgever:

Marleen Evenepoel, Kon. Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel
F. Fontaine & R. Peeters, Thurm & Taxis-site, Havenlaan 86C/3000, 1000 Brussel
Claude Delbeuck, avenue Prince de Liège 15, 5100 Jambes

Druk: Artoos

Redactie en realisatie: Pantarein Publishing

Website: www.zonienwood.be

